UNELE ASPECTE COMPARATIVE ALE COMPETENȚELOR DIN DIFERITE ȚĂRI CU CELE DIN REPUBLICA MOLDOVA

SOME COMPARATIVE ASPECTS OF COMPETENCES FROM DIFFERENT COUNTRIES WITH THOSE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 373.042(1-87:478) **https://doi.org/10.59295/spd2024s.68**

Vladimir GUȚU,
ORCID: 0000-0001-5357-4217
e-mail: vladimir.gutu@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova
Veaceslav BOLIEV,
ORCID: 0000-0003-1930-5173
e-mail: veaceslav.boliev@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova
Ioana Corina GEORGESCU,
ORCID: 0000-0001-8073-8344
e-mail: corina_b75@yahoo.com
România

Summary. *Updating the school curriculum in the Republic of Moldova is part of the general issue of educational reforms. The problem of transferring the educational policies of the European Union, but also of the good practices regarding curriculum development, becomes a priority. Canceling the transfer of key competences for lifelong learning and key competences for sustainable development is a strategic, but also a tactical/operational objective. In order to successfully achieve this objective, it is necessary to analyze, in a comparative plan, the state of affairs in different countries. We mention that in the given article the following notions are differentiated: "key competences", "transversal competences", "transdisciplinary competences", "generic competences". Transversal competences are defined at a high level of generalization and are formed within all curricular areas. Transdisciplinary competences express different connections between disciplines within a field of knowledge. Generic competences cover the major fields of education, science education, social education, aesthetic education, etc. Key competences are those competences that all citizens need for personal fulfillment and development, employment, etc.*

Keywords: *curricular areas, key competences, specific competences, transdisciplinary competences, transversal competences*.

INTRODUCERE

Definirea conceptului de competenţă este o misiune dificilă, iar în viziunea unor autori chiar imposibilă, deoarece este un „concept vag” (Ruano-Bordalau, 1998). De

regulă, definiţiile conceptului de competenţă conţin dimensiuni/ substanţe variate şi pot avea poziționări teoretice diferite în dependenţă de contextul abordat, domeniul de cunoaştere, punctul de vedere al conceptorului de competențe.

Totodată pentru orice domeniu de activitate competenţa reprezintă condiţia şi indicator al performanţei şi eficenţei.

Aşadar, competenţele reprezintă un pachet transferabil şi multifuncţional de cunoştinţe, capacităţi, deprinderi, abilităţi, valori şi atitudini care îi permite individului să-şi realizeze împlinirea şi dezvoltarea profesională, incluziunea socială şi inserţia profesională în domeniul respectiv. Competenţa se naşte şi se formează la confluenţa sensurilor date de verbele *a şti, a şti să faci, a şti să fii, a şti să convieţuieşti, a şti să devii*, deci nu este rezultatul acţiunii educaţionale numai pe domeniul cognitiv, ci se raportează şi la cel afectiv-atitudinal [1, p.11].

În acest context, problema competențelor transversale și transdisciplinare devine una prioritară în diferite țări.

MODELUL AUSTRALIEI

Prezintă interes o abordare a competențelor-cheie/ tranversale în Australia (Tabelul 1).

Tabelul 1. Abordare a competențelor-cheie/ tranversale în Australia versus Republica Moldova

Australia	Republica Moldova
1. Modalități de gândire: • creativitate și inovații; • gândire critică, rezolvarea de probleme, luarea deciziilor; • a învăța să înveți. 2. Munca: • comunicare; • cooperare (activitate în echipe). 3. Instrumentarul pentru realizarea unei activități: • alfabetizarea informațională; • alfabetizarea în domeniul TIC-ului. 4. A trăi în societate: • Cetățean – la nivel local și global; • capacități pentru viață și carieră; • responsabilitate personal și social.	1. Competențe de învățare/ de a învăța să înveți. 2. Competențe de comunicare în limba maternă/ limba de stat. 3. Competențe de comunicare într-o limbă modern. 4. Competențe de bază în matematică, știință și tehnologie. 5. Competențe acțional-strategice. 6. Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale. 7. Competențe interpersonale, civile, morale. 8. Competențe de autocunoaștere și autorealizare. 9. Competențe culturale, interculturale (de a recepta și de a crea valori). 10. Competențe antreprenoriale.

De fapt, cele opt competențe-cheie pentru Europa și, respectiv, competențe-cheie promovate de Curriculumul Național din Republica Moldova, în mare parte sunt coerente cu cele acceptate pentru sistemul de învățământ din Australia, care sunt structurate într-un cadru taxonomic diferit de cel din Republica Moldova.

Atragem atenție, că competențele-cheie pentru Australia nu sunt direcționate spre o anumită disciplină școlară, pe când o parte din competențele-cheie din Republica Moldova sunt direct corelate cu una sau altă disciplină școlară.

Competența de comunicare – cu disciplinele „Limba și literatura maternă”, ”Limbile moderne”, competențe de bază în matematică, științe, thenologii – cu disciplinele ”Matematica”, ”Fizica”, ”Chimie”, ”Biologie”, ”Informatica” etc.

Totodată, evidențiem faptul, accentuarea clară/ dominantă a următoarelor dimensiuni în strcutura competențelor transversale pentru Australia și anume: creativitate și inovație, gândirea critică, rezolvarea de probleme și luarea deciziilor, pe de o parte, comunicare, cooperare, TIC-ul, cetățenie activă și responsabilă, pe de paltă parte.

Dacă ultimele dimensiuni în mare parte și în diferite forme de manifestare, sunt caracteristice și sistemului de competențe transversale pentru Republica Moldova, atunci dimensiunile ce țin de activitate, inovații, rezolvarea de probleme, luarea deciziilor nu sunt direct prezentate în acest sistem de competențe. Deși într-o variantă sau alta ele se regăsesc în structura competențelor specifice disciplinelor școlare.

MODELUL PISA

Prezintă interes abordarea competențelor în Proiectul PISA, în care accentual se pune pe: *formarea competențelor globale*: examinarea problemelor locale, globale, interculturale; angajarea în interacțiuni deschise; acționarea pentru bunăstarea colectivă și dezvoltarea durabilă; formarea pentru piața muncii; utilizarea platformelor media etc.; *formarea competențelor de discipline*: cunoștințe disciplinare, cunoștințe transdisciplinare, cunoștințe practice; *formarea competențelor cognitive și metacognitive*; *formarea abilităților sociale și emoționale*; *formarea atitudinilor și a valorilor*.

Analiza abordării competențelor în Proiectul PISA și în curricula din Republica Moldova ne permite să deducе două concluzii generale:

- ✓ ***Abordarea conceptuală a competențelor*** are la bază aceleași prevederi: integrarea cunoștințelor, capacităților, atitudinilor și a valorilor; acțiunea reprezintă finalitatea manifestată în termeni de competențe; structura competenței.
- ✓ Totodată, substanța conținutală a competențelor propuse în Proiectul PISA se deosebește esențial de cea specific cadrului de competențe din Curriculumul Național și anume: rezolvarea de problem reale; transferal cunoștințelor; luarea unor decizii individuale, producerea de noi cunoștințe etc.

Pentru a aborda mai pe larg problema competențelor-cheie/ transversale vom analiza și alte sisteme de competențe din SUA, Noua Zeelandă, Canada, Europa în comparație cu sistemul respectiv din Republica Moldova.

Tabelul 1. Sistem de competențe-cheie din SUA, Noua Zeelandă, Canada, Europa și Republica Moldova [2]

SUA	Noua Zeelandă	Canada ISTE	Europa	Republica Moldova
• Competențe de bază. • Competențe sociale. • Competențe tehnice și tehnologice. • Competențe sistemice. • Competențe privind resursele.	• Autocontrol și luarea de decizii. • Participare socială. • Gândire. • Comunicare, inclusiv informațională. • Competențe digitale. • Tehnologii și concepții.	• Creativitate și inovație. • Comunicare și colaborare. • Cercetare și digitalizare. • Gândire critică, rezolvarea de brobleme și luarea deciziilor.	**1996** • Competențe politice și sociale. • Competențe interculturale – toleranța. • Competențe de comunicare. • Competențe digitale. • Competențe de a învăța pe parcursul întregii vieți. **2006** • 8 competențe-cheie	• Competențe de învățare/ de a învăța să înveți. • Competențe de comunicare în limba maternă/ limba de stat. • Competențe de comunicare într-o limbă modern. • Competențe de bază în matematică, știință și tehnologie. • Competențe acțional-strategice. • Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale. • Competențe interpersonale, civile, morale. • Competențe de autocunoaștere și autorealizare. • Competențe culturale, interculturale (de a recepta și de a crea valori). • Competențe antreprenoriale.

Analiza comparativă a competențelor-cheie/ transversale din diferite țări și din Republica Moldova ne permite să formulăm următoarele constatări:

Existența unui nucleu tare al competențelor-cheie, caracteristice majorității țărilor,

și anume: competența de comunicare, competența digitală, competența civică/ socială, competența interculturală, competența cognitivă.

De menționat, că în dependență de nivelul de dezvoltare a unei sau altei țări, de orientări politice, economice și sociale ale acestora, de tradiții și oportunități, de alți factori, fiecare țară la o etapă sau altă etapă stabilește unele priorități cu referire la identificarea competențelor-cheie/ tranversale. De exemplu, sistemul de competențe, promovat de Uniunea Europeană, Consiliul Europei se axează puternic pe: respectarea drepturilor oamenilor, interculturalitate, cu alte cuvinte, pe dimensiunea umană; sistemul de competențe tranversale din Rusia evidențiază dimensiunile: educația patriotică, educația militară etc.; sistemul de competențe transversale din SUA evidențiază aspectele sistemice și globale în formarea viitoarelor generații. Pentru Republica Moldova ar fi prioritare, reieșind din contextul și starea reală a societății noastre, următoarele dimensiuni și orientări strategice: dimensiunea civică și morală, dimensiunea interculturală etc.

Totodată, nu putem să stabilim un Cadru Național al Competențelor fără a analiza și asocia la documentul „Lista competențelor necesare în secolul al XXI-lea” [3].

Autorii acestui document afirmă că:

„*Forţa motrice a secolului XXI constă în capitalul intelectual al cetăţenilor. Progresul politic, social şi economic din acest mileniu va depinde de potenţialul intelectual al generaţiilor de oameni tineri. Prin urmare, nu ar trebui să rămânem indiferenţi la ceea ce învaţă elevii – cum anume învaţă şi în ce mod trebuie să investească în competenţele lor. Urgenţa extinderii capacităţii angajaţilor, pentru a face faţă nevoilor pe care le impune secolul XXI, este predominant vizibilă în cercetările de specialitate, în care se face apel la acţiuni urgente.*

Lista competenţelor necesare în secolul XXI este rezultatul a numeroase lucrări ştiinţifice, rapoarte, cercetări actuale şi opinii ale reprezentaţilor din învăţământ, afaceri şi industrie.

Lista ar trebui să reprezinte un model pentru domeniile publice, de afaceri şi de învăţământ, prin definiţii adecvate şi prin anumite contexte legate de cele mai necesare competenţe ale elevilor şi ale forţei de muncă în era digitală. Pentru a fi pregătiţi în mod adecvat, elevii trebuie să dobândească cunoştinţe şi competenţe în cadrul contextului situaţional contemporan. Transmiterea acestor competenţe în era digitală şi evaluarea corectă a competenţelor deja dobândite de către elevi şi studenţi va determina dacă copiii de astăzi vor fi pregătiţi să trăiască, să înveţe, să muncească şi să servească societăţii în mediul digital.

Starea actuală şi cea viitoare a economiei mondiale şi a fiecărui stat în parte depinde în mod direct de cât de bine va fi definit nivelul de alfabetizare în rândul persoanelor tinere.

Aici vorbim de alfabetizarea secolului XXI, care include anumite competenţe academice foarte dezvoltate, în ceea ce priveşte gândirea, înţelegerea, lucrul în echipă şi utilizarea noilor tehnologii.

Pentru a progresa în economia digitală, elevii şi studenţii vor avea nevoie de anumite cunoştinţe bazate pe era digitală. Este important ca sistemul de învăţământ să facă schimbările necesare pentru a putea îndeplini această misiune, şi anume pregătirea elevilor pentru lumea din afara sălilor de clasă. De aceea, sistemul de învăţământ trebuie să înţeleagă şi să accepte următoarele competenţe ale secolului XXI în cadrul standardelor şi programelor academice." [4, p.3].

Tabelul 2. Competențe necesare pentru secolul XXI

Nr. crt.	**Domeniul/ metacompetență**	**Competențe transversale specifice domeniului**	**Republica Moldova Posibile conexiuni actuale**
1.	Alfabetizarea în era digitală	• Alfabetizarea vizuală și informațională • Alfebetizarea culturală și conștientizarea globală	• Competența digitală • Competența culturală/ interculturală
2.	Inventivitatea – capitolul intelectual	• Adaptabilitatea/ grija față de complexitate și autosesizare • Curiozitatea, creativitatea și riscul • Gândire și raționament la nivel înalt	• Competența de a învăța să înveți • Competențe specifice disciplinelor școlare
3.	Colaborarea	• Colaborare • Etc.	• Competențe interpersonale, acțional-strategice
4.	Cooperarea	• Cooperare • Cooperare cu ajutorul calculatorului	
5.	Comunicarea	• Comunicarea verbal • Comunicarea nonverbal • Comunicarea cu ajutorul TIC-ului	• Competențe de comunicare • Competențe digitale
6.	Creativitatea	• Crearea noului • Gândirea creativă • Gândirea artistică • Creativitatea în diferite domenii	• Competențe specific disciplinelor școlare
7.	Organizarea și soluționarea problemelor		
8.	Autosesizarea și responsabilizarea socială	• Asumarea de responsabilități • Transferul de atitudini • Autoevaluarea • Comportamentul etic, social și profesional	• Competențe civice/ morale

8.	Calitatea, rezultatele și productivitatea excepțională	• Prioritățile, planificarea și gestionarea având ca scop obținerea de rezultate • Utilizarea efectivă a instrumentelor reale, în primul rând, a celor digitale, de comunicare • Rezultatele de înaltă calitate, aplicabile în mediul real	• Competența acțional-strategică

De menționat, că competențele propuse pentru secolul XXI nu sunt formulate în termeni de competențe (verb, domeniu, nivel/ normă, context/ rezultat), ele mai degrabă stabilesc mari domenii de competențe, iar funcția conceptorilor de curricula este de formulat aceste finalități în termenii de competențe. Dacă comparăm aceste competențe (domenii de competențe) cu competențele-cheie din Curriculumul Național putem stabili existența unor corelații/ conexiuni dintre ele.

Totodată, deosebirile țin de următoarele:

- Cadrul valoric și complexitatea competențelor propuse în comparație cu cele din Republica Moldova este unul diferit. De exemplu, competența *alfabetizarea în era digitală* are un alt grad de complexitate în raport cu competența *digitală*, promovată de Curriculumului Național.
- Competențele de *colaborare*, *cooperare*, *soluționare a conflictelor*, *asigurarea calității* în lista competențelor pentru secolul XXI sunt dominante/ cheie, iar în lista competențelor tranversale din Republica Moldova ele îndeplinesc funcția de unități de competențe în structura altor competențe, de exemplu: competențele *personale*, *civice*, *morale*.
- Mai puțin sunt reflectate în strucrura/ conținutul competențelor-cheie din Republica Moldova așa dimensiuni incluse în lista competențelor pentru secolul XXI, ca: *conștientizarea globală*, *curiozitatea*, *creativitatea*, *riscul*, *soluționarea conflictelor*, *organizarea*.

CONCLUZII GENERALE

1. Se identifică tendința la nivel European de a aborda competențele specifice disciplinelor de studii din perspectiva aceluiași concept. Totodată, fiecare țară elaborează sistemul propriu de competențe pentru disciplinele școlare, reieșind din politicile educaționale promovate.
2. În majoritatea țărilor europene competențele specifice disciplinelor de studii sunt formulate taxonomic și din două perspective: *valorificarea valențelor și oportunităților disciplinei concrete privind demersul acțional specific*; *contribuirea la formarea unor competențe transversale/ transdisciplinare*. În Republica Moldova în curricula actuale, competențele sunt formulate în mare parte strict disciplinar (*a ști* și *a putea* să realizezi activități pe dimensiunea disciplinei date).

3. De menționat că în majoritatea țărilor europene, competențele specifice disciplinelor de studiu includ componenta praxiologică orientată spre rezolvarea problemelor locale, regionale, globale. Pe când competențele specifice disciplinelor de studii din Planul de învățământ din Republica Moldova, includ ca dominantă componenta cognitivă.
4. Se constată existența unor interconexiuni dintre competențele transdisciplinare, transversale și competențele specifice disciplinelor de studii din curricula disciplinare a țărilor europene.

În cazul Republicii Moldova, competențele transversale și competențele specifice disciplinelor de studii au un grad scăzut de interconexiune. Aceasta se referă și la realizarea principiului transdisciplinarității.

Cel mai mare decalaj în abordarea sistemului de competențe în țările europene (și nu numai) și Republica Moldova ține de prezentarea graduală a competențelor pe clase și cicluri/ trepte de învățământ.

REFERINȚE

1. GUȚU, Vl. (coord.), DANDARA, O., DARII, L., ȘEVCIUC, M., TOMA, N., VICOL, M. Iu. *Curriculum Național: concept, structură și orientări strategice de dezvoltare*. Universitatea de Stat din Moldova, UNICEF Moldova, Chișinău: CEP USM, 2018, 138 p. ISBN 978-9975-142-41-0.
2. În:https://www.business-academy.ro/
3. În:https://www.business-academy.ro/cms/mestoZaUploadFajlove/competente%20necesare.pdf
4. În:https://www.slideshare.net/alisarussu/2014cumsapregatimeleviipentrusecolulxxi

***** Articolul este realizat în cadrul Subprogramului (2024-2027) ”*Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a curriculumului școlar*”, cifrul 01.14.01.